

היום נלמד בעזרת ה':

עבודה זרה דף ח

משנה: ואלו אידיהן של עובדי כוכבים, קלנדא וכו': הגמרא תבאר את החגים הללו.

יום הלידה: ביום ההולדת של המלך עושים בני המלוכה חג ומקריבים זבחים לעבודה זרה. (כלומר לכוכב שבמזל שלו נולד המלך. מאיר).

יום המיתה: לדעת רבי מאיר גם יום המיתה של המלך בכל שנה (היאריציט), הוא יום חג לע"ז בימי מלכותו של בנו. אבל לדעת חכמים רק אם שרפו על המלך שמת את כלי תשמישו כדרך המלכים, אז הגוים עושים ביום הזה ע"ז. אבל אם לא שרפו עליו את כלי תשמישו, הם לא עושים ביום הזה ע"ז.

כל הימים הנ"ל אסור לשאת ולתת עם הגוים שלושה ימים לפניהם.

אבל יום תגלחת זקנו וכו': אבל בימי חג פרטיים שהגוי עובד בהם ע"ז, אסור לשאת ולתת דוקא באותו היום ודוקא עם אותו האיש בלבד. כי הימים הללו לא חשובים כל כך.

כגון יום שהגוי מגלח את זקנו. או פעם בשנה כשהוא מגלח את בלוריתו (= קוקו). או יום שהוא ניצל מהים, או היום שהוא יצא מבית האסורין. או כשהוא עושה חתונה לבנו.

גמרא: אמר רב חנן בר רבא: החג 'קלנדא' הוא במשך שמונה ימים אחרי תקופת טבת, והחג 'סטרוניא' הוא במשך שמונה ימים לפני תקופת טבת. והסימן שלא תטעה בדבר ש'קלנדא' הוא אחרי ו'סטרוניא' הוא לפני, הפסוק "אחור וקדם צרתני" שכתוב בו קודם 'אחרי' ואחר כך 'לפני'. (ואולי 'צרתני' מתפרש ברמז מלשון צרה, שהחג שלהם הוא צרה ליהודים).

*

תנו רבנן לפי שראה אדם הראשון וכו': לאחר שחטא אדם הראשון העניש אותו הקב"ה במיתה. כשהגיע החורף הראשון לפני תקופת טבת, ראה אדם הראשון שהימים מתקצרים ונבהל, וישב בתענית שמונה ימים. לאחר שנגמר החורף ונגמרה תקופת טבת, הוא ראה שהימים מתארכים ואז הוא עשה שמונה ימים יום טוב. בשנה הבאה הוא עשה את כל הימים יום טוב. הוא התכוין לשם שמים להודות לה' שניצל ממיתה, אבל הגויים עושים את הימים הללו חג לע"ז. (תוס' רי"ד).

קושיא: בשלמא למ"ד בתשרי נברא העולם: נחלקו האמוראים במסכת ר"ה האם העולם נברא בתשרי או בניסן. למ"ד בתשרי מובן מדוע אדם הראשון נבהל, כי הוא עדיין לא ראה ימים ארוכים. אבל למ"ד בניסן הרי הוא ראה בהתחלה שהימים קצרים, ואחר כך כשהגיעה תקופת תמוז הימים מתארכים. ואם כן כשראה שהם שוב מתקצרים, היה עליו להבין שזה דרכו של העולם. תירוץ: **[דהוי] זוטי כולי האי לא חזא:** ימים כל כך קצרים הוא לא ראה ולכן הוא נבהל.

ת"ר יום שנברא בו אדם הראשון וכו' ... עמד והקריב שור שקרניו קודמין לפרסותיו: שור שנברא בששת ימי בראשית נברא מושלם וגדול בלא צורך להמתין עד שיצמחו לו קרניים. ואם כן כשהשור יצא מהאדמה יצא קודם ראשו עם קרניו ואחר כך יצאו רגליו עם פרסותיו. וזהו שלא כמו שור רגיל שקודם יש לו פרסות ואחר כך צומחות לו קרניים. לומדים זאת מהפסוק שאמר דוד **"וְתִיטֵב לָהּ מְשֹׁר פֶּרֶן מִקֶּרֶן מִפְּרִיס"** - תיטב תפילתי לפני ה' יותר מהשור שהקריב אדם הראשון, שקודם הוא היה 'מקרין' קרניים ואחר כך 'מפריס' פרסה.

ואמר רב יהודה אמר שמואל וכו'.

קושיא: **"מקרין"** תרתי משמע: שתי קרניים ולא אחת. תירוץ: **אמר רב נחמן בר יצחק "מקרין" כתיב:** הכתיב הוא בלי י', ללמד שהיתה לו קרן אחת.

*

(אמר) רב מתנה רומי שעשתה קלנדא וכו': רומי שחוגגת את חג 'קלנדא' ויש עיירות סמוכות לה שמשועבדות לה ומשלמות לה מס. והעירות הללו לא חוגגות את החג הזה. האם מותר לשאת ולתת עם בני העירות כי הם לא חוגגים את החג הזה, או שאסור כי יש לחשוש שאת מה שהם יקנו הם יביאו לבני רומי כדי שיקריבו

לע"ז. לדעת ריב"ל אסור לשאת ולתת גם עם בני העיירות, לדעת רבי יוחנן אסור רק עם בני רומי שהם חוגגים את החג ועובדים לע"ז.

תנא כוותיה דר' יוחנן. אע"פ שאמרו וכו': אפילו שאמור הקדמונים שיש לחשוש לשאת ולתת עם העיירות המשועבדות לרומי, אך באמת האיסור הוא רק עם בני רומי עצמם.

סטרנליא וקרטסים וכו': זהו המשך הברייתא. ולקמן יתבאר בגמרא.

אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא: ממשנתנו מוכח כרבי יוחנן. במשנה כתוב "יום תגלחת זקנו וכו' אין אסור אלא אותו היום בלבד ואותו האיש". ולכאורה מובן מדוע כתבה המשנה שאסור רק 'אותו היום', כדי ללמד אותנו שהימים שלפניו ואחריו מותרים. אבל לא מובן מדוע כתבה המשנה 'אותו האיש', פשוט שאיש אחר שלא גילח את זקנו ואינו חוגג באותו היום מותר לשאת ולתת עימו!

אלא בהכרח שהכוונה לאנשים המשועבדים לאיש שגילח את זקנו, שמותר למכור להם, ולא חוששים שמא הם יביאו את מה שהם קונים לאיש שהם משועבדים לו כדי שיקריב לע"ז. והוא הדין לעיירות המשועבדות לרומי שמותר למכור להם.

תניא רבי ישמעאל אומר: היהודים שבחו"ל עובדים ע"ז 'בטהרה' כלומר בלי שימת לב. כי כשהגוי מזמין אותם לחתונה של בנו, הם באים ואוכלים מהאוכל של עצמם ויש להם גם מלצר יהודי שעומד לידם, והם חושבים שזה מותר. אבל הפסוק מחשיב את זה כאילו הם אכלו מקרבן של ע"ז. שנאמר "וְקָרָא לָךְ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחֹהוּ".

קושיא: ואימא עד דאכיל: אולי כוונת הפסוק לאסור דוקא כשהיהודי אוכל מהקרבן של הע"ז, ולא כשהוא אוכל מהאוכל שהוא הביא מביתו. **רבא מתרץ:** אם כן היה צריך להיות כתוב רק "וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחֹהוּ". ומהמילים "וְקָרָא לָךְ" אנו לומדים שמשעת הקריאה כלומר מעצם ההשתתפות במסיבה נחשב כאכילה מקרבן הע"ז.

הלכך כל תלתין יומין וכו': ולכן אומרת הגמרא, אם הזמין הגוי את היהודי למסיבה במשך שלושים יום אחרי החתונה, בין אם הוא אמר ליהודי שהוא עושה מסיבה בגלל החתונה ובין אם לא אמר לו, אסור ליהודי ללכת למסיבה. כי מסתמא הוא עושה את המסיבה בגלל החתונה, ואז הוא מקריב קרבן לע"ז שלו.

אבל מכאן ואילך, רק אם הוא אמר לו שהוא עושה את המסיבה בגלל החתונה אסור להשתתף.

שאלה: וכי אמר ליה מחמת הלולא עד אימת? כשהוא מזמין אותו למסיבה ואומר לו שהיא בגלל החתונה עד מתי אסור להשתתף? תשובה: **אמר רב פפא עד תריסר ירחי שתא:** אבל אחר כך, גם כשהוא עושה מסיבה לחתונה, הוא לא מקריב קרבנות.

שאלה: ומעיקרא מאימת אסור? אם הזמין אותו הגוי לפני החתונה, מאיזה זמן אסור להשתתף? תשובה: **אמר רב פפא משמיה דרבא מכי רמו שערי באסינת:** משעה ששורים את השעורים בתוך גיגית מלאה מים לצורך הכנת שיכר לחתונה. (ויש מפרשים משעה שזורעים שעורים בעציץ לשם החתן והכלה לברכם שיפרו וירבו ויצמחו כשעורים הללו).

קושיא: ולבתר תריסר וכו': וכי לאחר 12 חודש מותר ללכת למסיבה? והרי רב יצחק בריה דרב משרשיא הזדמן לביתו של גוי אחד שעשה מסיבה אחרי 12 חודש מהחתונה, והוא שמע את הגוי מודה לע"ז. ולכן רב יצחק לא הסכים לאכול שם. תירוץ: **שאני רב יצחק בריה דרב משרשיא דאדם חשוב הוא:** ולכן הגוי שמח מאד שהוא הגיע למסיבה שלו והודה לע"ז שלו. אבל בסתם אדם אין חשש.

*

למדנו במשנה - וקרטסים וכו':

מאי קרטסים... יום שתפסה בו רומי מלכות: שנלחמו עם היוונים וניצחום ומלכו בכל העולם.

קושיא: והתניא: והרי למדנו בברייתא - ימי אידיהם של עכו"ם הם קרטסים ויום שתפסה בו רומי מלכות. משמע שהם שני ימים שונים.

תירוץ: **אמר רב יוסף:** פעמיים תפסה רומי את המלכות, פעם אחת בימי קלפטרא מלכת אלכסנדריה, שנלחמו בה הרומיים וניצחוה ותפסו את המלוכה, ופעם נוספת בימי היוונים, שאז הם נלחמו ביוונים וניצחו אותם ושלטו בכל העולם, ו'קרטסים' הוא היום בו הם ניצחו את היוונים.

הגמ' מביאה ראיה לדבר:

דכי אתא רב דימי אמר: 32 מלחמות עשו הרומיים עם היוונים ולא הצליחו לנצחם, עד שהם שיתפו את ישראל איתם ועשו עימהם תנאי - אם המלכים יהיו מאיתנו (= מבני רומי), מושלי המדינות יהיו ממכם (= מבני ישראל), ואם מושלי המדינות יהיו מאיתנו, המלכים יהיו ממכם.

שלחו הרומאים ליוונים - עד עתה עשינו עמכם מלחמות, אבל עכשיו נעשה עימכם דין, ומי שינצח בדין ישלוט בכל העולם.

שאלו הרומאים את היוונים: 1. מי שיש לו מרגלית ואבן טובה (= שהיא חשובה מן המרגלית), איזו משתי האבנים תהיה הבסיס לשניה שתשב עליה? שלחו להם היוונים תשובה - המרגלית צריכה להיות הבסיס לאבן הטובה, כיון שהאבן הטובה חשובה ממנה.

2. מי שיש לו אבן טובה ואינך (= אבן 'נופך' שהיא אבן יקרה יותר מאבן טובה), איזו משתי האבנים תהיה הבסיס לשניה שתשב עליה? שלחו להם היוונים תשובה - האבן טובה צריכה להיות הבסיס לאינך, כיון שהאינך חשובה ממנה.

3. מי שיש לו אינך וספר תורה, מי מהם יהיה הבסיס לחבירו? שלחו להם היוונים תשובה - האינך יהיה בסיס לספר תורה, כיון שהוא חשוב יותר מהאינך.

שלחו להם הרומאים - אם כן, אנחנו שותפים עם ישראל וספר התורה נמצא אצלנו, והוא הכי חשוב, ועליכם להיות כפופים לנו! כפו הרומאים את היוונים להיות משועבדים להם, ובמשך 26 שנים עמדו בהבטחתם להיות שותפים עם ישראל במלכות, אבל לאחר מכן הפרו את הבטחתם והתחילו להשתעבד בישראל.

מדברי רב דימי עולה שאכן הרומאים לקחו את המלכות מהיוונים.

שאלה: מעיקרא מאי דרוש ולבסוף מאי דרוש? מה הרומאים למדו בהתחלה כשהם עמדו בהבטחתם לישראל, ומה הם למדו אח"כ כשהפרו אותה?

תשובה: מעיקרא דרוש: בהתחלה הם למדו ממה שאמר עשיו ליעקב "נִסְעָה וְנִלְכָּה וְאַלֶּכָּה לְנִגְדָךְ", דהיינו נלך יחד בשווה, כלומר שיעקב ועשיו שווים בגדולה, ומכך הם למדו שהם שווים לישראל ועשו עמיהם שותפות במלוכה.

ולבסוף דרוש: ולבסוף הם למדו ממה שענה יעקב לעשיו "יַעֲקֹב נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי עֲבָדְךָ", ודרך השר ללכת לפני העבד, ומכך הם למדו שעליהם למלוך לבד ולשלוט על ישראל.

שאלה: עשרין ושית שנין דקמו בהימנותייהו בהדי ישראל מנא לן? מהיכן אנו יודעים שהרומאים עמדו בהבטחתם לישראל במשך 26 שנה?

תשובה: דאמר רב כהנא, כשחלה רבי ישמעאל בר יוסי שלחו לו החכמים: רבי, אמור לנו שנים ושלושה דברים שאמרת לנו משום אביך.

אמר להם: 180 שנה לפני שנחרב בית המקדש שלטה מלכות רומי הרשעה על ישראל. 80 שנה לפני שנחרב בית המקדש גזרו חכמים טומאה על ארץ העמים (= שכל הנכנס לחו"ל נטמא), ועל כלי זכויות (= שיקבלו טומאה, אף שמן התורה אינם יכולים לקבל טומאה גזרו עליהם שיקבלו טומאה לפי שהם דומים לכלי חרס שמקבלים טומאה מדאורייתא). 40 שנה לפני שנחרב בית המקדש גלתה סנהדרין וישבה לה ב'חנות' (= מקום בהר הבית שנקרא 'חנות').

שאלה: למאי הלכתא? מדוע גלתה סנהדרין וישבה לה ב'חנות'?

תשובה: א"ר יצחק בר אבדימי: משום שהם לא רצו לדון יותר דיני קנסות (= כגון קנס שמשלם אונס ומפתה, ועוד), שכיון שהם לא ישבו בלשכת הגזית לא יכלו לדון דיני קנסות, ובטלו דיני קנסות.

קושיא: דיני קנסות סלקא דעתך?! וכי בגלל זה גלתה סנהדרין מלשכת הגזית? והרי אמר רב יהודה אמר רב, אבל זכור רבי יהודה בן בבא לטוב, שאם לא הוא, נשתכחו דיני קנסות מישראל. הגמ' עוצרת באמצע דברי רב יהודה אמר רב ושואלת:

נשתכחו? לגרסינהו! מדוע נשתכחו דיני קנסות? שיחזרו עליהם ויזכרו אותם! אלא כוונת רב יהודה אמר רב שאם לא רבי יהודה בן בבא בטלו דיני קנסות מישראל.

הגמ' ממשיכה את דברי רב יהודה אמר רב:

שגזרה מלכות רומי הרשעה גזרה שכל חכם הסומך מישהו אחר יהרג, וכל הנסמך יהרג, ועיר שסומכין בה תחרב, ותחום (= אלפיים אמה סביבות העיר)

שסומכין בו יעקר. מה עשה רבי יהודה בן בבא, הלך וישב בין שני הרים גדולים ובין שתי עיירות גדולות בין שני תחומי שבת (= כדי שלא יחריבו את העיר), והיה זה בין עיר אושא לשפרעם, וסמך שם חמשה זקנים שהם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ור"ש ורבי אלעזר בן שמוע, ורב אויא מוסיף שסמך אף את רבי נחמיה. כיון שהכירו בהם אויבים, אמר להם רבי יהודה בן בבא - 'בני רוצו! אמרו לו - 'רבי ואתה מה תהא עליך?' אמר להם - 'הריני מוטל לפניהם כאבן שאין לה הופכין'. אמרו, לא זזו משם האוייבים עד שנעצו לגופו שלוש מאות לולניאות (= חניתות) של ברזל, ועשאוהו לגופו ככברה (= כמו נפה שמנוקבת בנקבים).

מדברי רבי יהודה אמר רב משמע שגם לאחר החורבן נהגו דיני קנסות, שהרי ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ור"ש ורבי אלעזר בן שמוע היו הרבה שנים לאחר החורבן, ורבי יהודה בן בבא סמך אותם כדי שיוכלו לדון דיני קנסות. ומכאן קשה שאי אפשר לומר שהסנהדרין גלתה מלשכת הגזית כדי לא לדון דיני קנסות, שהרי אפשר לדון דיני קנסות אפילו לאחר החורבן.

תירוצו: **אמר רב נחמן בר יצחק**: אכן אל תאמר שהם לא דנו דיני קנסות, אלא שהם לא דנו דיני נפשות, כיון שהם ראו שהתרכו הרוצחים ולא היה באפשרותם לדון אותם, אמרו הסנהדרין מוטב שנגלה ממקום למקום כדי שלא נוכל לחייב את הרוצחים מיתה, לפי שלא דנים דיני נפשות אלא רק בסנהדרין גדולה ובזמן שהיא יושבת בלשכת הגזית, שנאמר "וְעִשִּׂיתָ עַל פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן הַמָּקוֹם הַהוּא", ומכאן לומדים שהמקום המיוחד למושב הסנהדרין גורם לחייב את הנידון מיתה, ואם הסנהדרין לא שם אינם יכולים לדון.